

Nr 231.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 juni 1951 (nr 388) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning; given Stockholms slott den 30 november 1951.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 juni 1951 (nr 388) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning.

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås, att riksbanken under tiden från och med lagens ikraftträdande till och med den 30 juni 1952 skall äga utgiva sedlar till ett belopp av högst 4 400 miljoner kronor. Det nuvarande maximibeloppet utgör 4 100 miljoner kronor.

F ö r s l a g
till
L a g
om ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 juni 1951 (nr 388) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 8 juni 1951 med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

1 §.

Nuvarande lydelse:

Riksbanken må utgiva sedlar till ett belopp av högst *fyratusen*hund-
ra miljoner kronor.

Föreslagen lydelse:

Riksbanken må utgiva sedlar till ett belopp av högst *fyratusen*fyra-
hundra miljoner kronor.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 no-
vember 1951.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden SKÖLD, DANIELSON, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, fråga om *höjning av maximigränsen för riksbankens sedelutgivningsrätt.*

I skrivelse den 15 november 1951 ha *fullmäktige i riksbanken* hemställt, att åtgärder måtte vidtagas för att höja maximigränsen för sedelcirkulationen med förslagsvis 300 miljoner kronor eller omkring 7 procent av nu gällande maximibelopp.

Över skrivelsen har, efter remiss, utlåtande avgivits av *fullmäktige i riksgäldskontoret.*

Jämlikt 9 § första stycket lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank (*riksbankslagen*) äger riksbanken utgiva sedlar till det belopp, som motsvaras av dubbla summan av riksbankens metalliska kassa beräknad enligt 11 §, samt därutöver till ett belopp av 350 miljoner kronor. Enligt 9 § andra stycket kan riksbanken under vissa förutsättningar erhålla bemyndigande att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst 350 miljoner kronor. Så snart ske kan skall dock den utelöpande sedelmängden nedbringas med ett belopp motsvarande vad som utgivits med stöd av sådant bemyndigande.

Enligt 10 § skall den del av bankens utelöpande sedlar, som överstiger bankens metalliska kassa, motsvaras av vissa i sistnämnda paragraf angivna tillgångar, den s. k. supplementära sedeltäckningen, nämligen

- a) lätt säljbara statspapper;
- b) allmänna hypoteksbankens och konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer ävensom sådana andra inhemska obligationer, som noteras å utländsk börs;
- c) på utrikes ort nedsatt eller under transport varande, på betryggande sätt försäkrat guldmynt och omyntat guld, som icke enligt 11 § inräknas i metalliska kassan;
- d) växlar, betalbara inom eller utom riket;

e) hos bank eller bankir på utrikes ort i räkning innestående, inom sex månader till betalning förfallna medel, efter avdrag av riksbankens skuld i dylik räkning;

f) medel, utlånade på bestämd tid av högst tre månader eller med högst samma uppsägningstid mot säkerhet av sådana statspapper och obligationer, som omförmälas under a) och b), samt, intill ett belopp av 100 miljoner kronor, mot annan säkerhet.

Såsom riksbankens metalliska kassa skall enligt 11 § första stycket räknas allt riksbankens guld inom landet samt dessutom, intill ett belopp motsvarande femton procent av hela metalliska kassan, banken tillhörigt, på utrikes ort nedsatt eller under transport varande, på betryggande sätt försäkrat guld. I 11 § andra stycket stadgas, att metalliska kassan ej må bibehållas vid lägre belopp än 150 miljoner kronor.

I syfte att skapa den större elasticitet i penningsystemet, som förhållandena påkallade, ha de enligt riksbankslagen gällande bestämmelserna temporärt modifierats med stöd av *lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.* Denna lag gällde ursprungligen till och med den 31 mars 1940 men erhöll därefter fortsatt giltighet, sista gången genom lag den 16 maj 1947 (nr 194), enligt vilken giltighetstiden utsträcktes till och med den 30 juni 1948. Lagen i fråga utgjorde ett led i krigsårens beredskapslagstiftning och hade karaktären av en fullmaktslag, tillämplig vid krig eller krigsfara, vari riket befann sig, eller eljest under utomordentliga av krig föranledda förhållanden.

De modifierade bestämmelser, som meddelats med stöd av 1939 års lag, inneburo följande.

Genom *kungörelsen den 31 januari 1940 (nr 54) med viss bestämmelse angående riksbankens metalliska kassa* sattes stadgandet i 11 § första stycket riksbankslagen angående metalliska kassan temporärt ur kraft. I sagda kungörelse förordnades, att såsom riksbankens metalliska kassa skulle räknas *allt* riksbanken tillhörigt guld. De i riksbankslagen givna begränsningarna för sedelutgivningsrätten, vilka sammanhängde med guldets placering, hade nämligen ansetts lägga hinder i vägen för en sådan fördelning av riksbankens guldbehållning, som ur säkerhetssynpunkter varit mest betryggande.

Vidare utfärdades bestämmelser, varigenom ökning medgavs av det belopp, varmed sedelutgivningen jämlikt 9 § första stycket riksbankslagen finge överstiga dubbla summan av metalliska kassan. Genom *kungörelsen den 14 februari 1947 (nr 31) med viss bestämmelse angående riksbankens sedelutgivning* ökades sålunda nämnda belopp från 350 till 1 400 miljoner kronor. Genom *kungörelsen den 20 juni 1947 (nr 251) med viss bestämmelse angående riksbankens sedelutgivning* ökades beloppet till 2 500 miljoner kronor.

1939 års fullmaktslag, som upphörde att gälla med utgången av juni må-

nad 1948, ersattes med *lagen den 28 maj 1948 (nr 248) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning.*

I sistnämnda lag stadgades, att under tiden från och med den 1 juli 1948 till och med den 30 juni 1949 skulle, i stället för vad i 9 § och 11 § första stycket riksbankslagen funnes stadgat, följande särskilda bestämmelser lända till efterrättelse, nämligen att riksbanken finge utgiva sedlar till ett belopp av högst 3 200 miljoner kronor (1 §), att därest så med hänsyn till utomordentliga omständigheter prövades nödigt Konungen finge, om riksdagen ej vore samlad, på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd med fullmäktige i riksgäldskontoret medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst 700 miljoner kronor, att dylikt av Konungen lämnat medgivande skulle, därest detsamma icke godkändes av riksdagen inom tjugu dagar från det riksdagen åter sammanträtt, efter utgången av nämnda tid upphöra att gälla (2 §), samt att som riksbankens metalliska kassa skulle räknas allt riksbanken tillhörigt guldmynt och omyntat guld (3 §).

1948 års lag, som enligt vad förut anförts gällde för tiden till och med den 30 juni 1949, ersattes i sin tur med *lagen den 3 juni 1949 (nr 315) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning.* I denna lag stadgades att under tiden från och med den 1 juli 1949 till och med den 30 juni 1950 skulle — i stället för vad i 9 § och 11 § första stycket riksbankslagen funnes stadgat — lända till efterrättelse vissa särskilda bestämmelser, vilka överensstämde med motsvarande bestämmelser i 1948 års lag, dock med den ändringen att maximibeloppet för riksbankens sedelutgivning i 1949 års lag fastställdes till 3 500 miljoner kronor. Genom lag den 2 juni 1950 (nr 257) förordnades, att vad i 1949 års lag förordnats med avseende å tiden från och med den 1 juli 1949 till och med den 30 juni 1950 skulle äga tillämpning jämväl med avseende å tiden från och med den 1 juli 1950 till och med den 30 juni 1951.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 1 februari 1951 hemställde fullmäktige i riksbanken, att Kungl. Maj:t genom proposition måtte underställa riksdagen förslag till ny riksbankslag i huvudsaklig överensstämmelse med ett av 1949 års riksbankslagskommitté utarbetat förslag. Förslaget innebar, förutom en huvudsakligen formell omarbetning av riksbankslagen, att ändrade grunder för sedelutgivningsrätten skulle införas. Sålunda skulle någon övre gräns för sedelutgivningen icke fastställas. Ej heller i övrigt skulle några »spärrar» för sedelutgivningen föreligga utöver den begränsning, som innefattades i de speciella stadgandena om de tillgångar riksbanken genom sina rörelsegrenar ägde förvärva och den bestämmelse som närmare kvalificerade vissa av dessa tillgångar som täckningsgilla samt en allmän bestämmelse om att riksbanken i all sin verksamhet hade att verka för uppnåendet av de penning- och valutapolitiska direktiv som uppställdes av riksdagen. Förslaget mötte, såvitt gällde sedelutgivningsrätten, invändningar såväl hos reservanter bland bankofullmäktige som hos remissinstanserna.

I proposition nr 181 till innevarande års riksdag förklarade jag mig icke beredd att för det dåvarande taga slutlig ståndpunkt till frågan, hur sedelutgivningsrätten på längre sikt borde regleras. Jag anmälde sålunda min avsikt att taga spörsmålet under närmare övervägande, varvid det måhända kunde visa sig lämpligt att tillkalla särskilda sakkunniga för att göra ytterligare utredningar i ämnet. I avvaktan på resultatet av erforderliga överväganden rörande sedelutgivningsrätten föreslog jag en förlängning av den dittillsvarande provisoriska lagstiftningen intill utgången av juni månad 1952, dock med den ändringen att maximigränsen föreslogs höjd från 3 500 till 4 100 miljoner kronor. Det sannolika sedelomloppet per den 31 december 1951 hade härvid — på grundval av en jämförelse mellan utvecklingen av löner och priser under åren 1947/48 och åren 1950/51 — med en grov approximation beräknats till 3 900—4 100 miljoner kronor, vilket motsvarade en ökning av sedelomloppet i förhållande till då gällande maximibelopp med 11—17 procent.

Vid behandlingen i riksdagen av nämnda proposition uttalade bankutskottet (utl. nr 20) i anledning av en väckt motion om begränsning av maximibeloppet, att sedelutgivningsrättens samband med penningpolitiska och andra förhållanden torde komma under övervägande vid den utredning rörande sedelutgivningsrättens reglering på längre sikt, som i propositionen ställdes i utsikt. I anledning av vad som där anförts om avsikten att taga spörsmålet under närmare övervägande ville utskottet understryka vikten av att en ytterligare utredning i ämnet komme till stånd och att denna utredning finge en sådan karaktär att dess arbete kunde bedrivas på en bred bas och med utnyttjande av såväl teoretisk som praktisk expertis. Utskottet anförde vidare att denna utredning också torde få anledning att pröva de i de likalydande motionerna I: 216 och II: 285 resta spörsmålen angående sambandet mellan riksbankens krediter till staten och den allmänna ekonomiska utvecklingen.

Sedan riksdagen antagit det vid propositionen fogade förslaget till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning utfärdade Kungl. Maj:t den 8 juni 1951 författning i ämnet (SFS 1951:388).

Den 9 november innevarande år har Kungl. Maj:t bemyndigat mig att tillkalla högst fem utredningsmän med uppdrag att verkställa den ifrågasatta utredningen om regleringen av riksbankens sedelutgivningsrätt på längre sikt. I direktiven för utredningen anförde jag bland annat följande.

Det av 1949 års riksbankslagskommitté framlagda förslaget — innebärande bl. a. att det nuvarande systemet med ett fixerat maximum skall frångås och att även i övrigt »spärrar» i hävdvunnen mening kunna undvaras — bör allsidigt prövas. Härvid bör närmare utredas sedelutgivningens samband med penningpolitiska och andra ekonomiska förhållanden. Vidare bör under utredningen uppmärksamhet ägnas åt frågan om den sannolika psykologiska effekten av att lagstadgade spärrar för sedelutgivningsrätten slopas. Om övervägandena leda till att sådana spärrar icke lämpligen kunna avvaras, bör undersökas om det nuvarande systemet — hittills betraktat som ett provisorium — bör bibehållas, eventuellt med vissa modifikationer, eller om spärrar av annan art böra uppställas.

Utredningens uppgift bör i stort sett begränsas att avse endast den del av det föreliggande utkastet till ny riksbankslag, som har samband med sedelutgivningen. Skulle emellertid under arbetets gång ändringar finnas påkallade i någon annan del av lagutkastet, bör utredningen framlägga härav betingade förslag.

Med stöd av Kungl. Maj:ts nyssnämnda bemyndigande har jag den 13 i denna månad tillkallat presidenten i kammarrätten N. J. E. Quensel, ordförande, vice riksbankschefen M. H. Lemne, professorn E. R. Lindahl, verkställande direktören i Svenska sparbanksföreningen O. E. Sahlin samt bankdirektören J. Wallenberg med uppdrag att verkställa ifrågavarande utredning.

I sin förenämnda skrivelse den 15 november 1951 ha fullmäktige i riksbanken framhållit, att den pris- och lönestegring, som inträffat i Sverige under det sista året, hade varit större än vad man torde ha räknat med vid framläggandet av proposition i ämnet till vårriksdagen. Detta förhållande jämte en vidmakthållen och på vissa viktiga områden starkt ökad aktivitet inom näringslivet hade ställt ökade krav på betalningsmedel och därmed lett till en ansvällning av sedelcirkulationen. Denna ansvällning hade varit särskilt starkt markerad vid månadsskiftena, medan rapportdagarna under månaderna visat förhållandevis något lägre siffror för sedelcirkulationens ökning, något som syntes tyda på en viss omläggning av betalningsvanorna med starkare koncentration av utbetalningar vid slutet av månaderna. Som en följd av dessa företeelser torde man — vid oförändrad utveckling under återstoden av innevarande år — kunna räkna med att den föreskrivna maximigränsen för sedelutgivningen komme att ultimo december i det närmaste uppnås eller möjligen överskridas. Under alla förhållanden syntes den marginal, som kunde tänkas föreligga, vara för liten, eftersom oförutsedda omständigheter lätt kunde föranleda en extraordinär ökning av sedelcirkulationen. Så kunde exempelvis det förhållandet, att helgdagarna vid jul och nyår innevarande år infölle så, att det från och med den 23 december 1951 till och med den 1 januari 1952 endast funnes tre hela arbetsdagar, fördröja återströmningen av sedlar efter julhandeln och därigenom stegra mängden utelöpande sedlar den 31 december.

Att inom ramen för de av riksdagen godkända, penningpolitiska direktiven vidtaga åtgärder som hölle sedelcirkulationen tillbaka i en sådan utsträckning, att erforderlig marginal under den fastställda maximigränsen erhöles, vore enligt fullmäktiges mening icke möjligt.

En vid bankofullmäktiges skrivelse fogad tabell angivande sedelcirkulationen varje rapportdag åren 1950 och 1951 (tiden t. o. m. den 7 november) med procentuell stegring mellan 1950 och motsvarande rapportdag 1951 torde som *Bilaga* få bifogas detta protokoll.

Enligt vid bankofullmäktiges skrivelse fogat utdrag av det hos fullmäktige förda protokollet ha i ärendet avgivits två särskilda yttranden. *Herr Kristensson* har, med instämmande av *herr Kollberg*, anfört följande.

Med anledning av att fullmäktiges majoritet hänvisat till de penningpolitiska direktiv, som riksdagen godkänt, vill jag framhålla, att det läge, som nu uppstått, enligt min mening visar, att dessa direktiv äro alltför snäva. De lämna åt riksbanken alltför begränsade möjligheter att effektivt bidra till inflationens bekämpande. Även inom ramen för gällande direktiv har dock riksbanken haft möjligheter att skapa en större stramhet på penning- och kapitalmarknaden.

Under rådande förhållanden och med hänsyn till att riksbanken ej kan vägra göra utbetalningar, som omsättningen kräver, vill jag dock instämma i fullmäktiges framställning om höjning av maximigränsen för sedelcirkulationen.

Herr Sundén har bl. a. framhållit, att det icke funnes någon anledning betvivla, att riksbanksledningen hållit marknaden så stram, som de av riksdagen uppdragna riktlinjerna för penningpolitiken över huvud taget medgivit. Den totala minskningen av statspappersportföljen jämte andra transaktioner med marknaden hade emellertid icke på långt när varit tillräcklig för att kompensera den expansiva effekten av de senaste månadernas valutainflöde på över en miljard kronor. Strävandena borde redan för länge sedan, och i varje fall fr. o. m. den tidpunkt, då valutainkomsterna ånyo började flöda, ha inriktats på att åstadkomma en mera restriktiv penning- och kreditpolitik. Både med hänsyn till den inre stabiliseringen och för att slå vakt om valutareserven framstode därför en aktiv penningpolitik med restriktiv inriktning och med rörlig ränta såsom oundgängligen erforderlig. Riksdagen borde därför under innevarande höstsession beredas tillfälle att ompröva riktlinjerna för riksbankens verksamhet i dessa avseenden. Det kunde emellertid befaras, att en penning- och kreditpolitisk åtstramning icke finge tillräckligt snabb verkan för att förhindra, att maximum för sedelutgivningen överskredes vid årsskiftet. Även av denna anledning syntes det motiverat, att frågan om sedelutgivningens omfattning nu togs under förnyat övervägande av riksdagen.

I sitt utlåtande över bankofullmäktiges skrivelse ha *fullmäktige i riksgäldskontoret* förordat, att Kungl. Maj:t redan vid innevarande höstsession måtte förelägga riksdagen förslag om höjning med omedelbar verkan av maximigränsen för riksbankens sedelutgivningsrätt. Mot storleken av det belopp, varmed maximigränsen enligt bankofullmäktiges förslag skulle höjas, hade riksgäldsfullmäktige icke någon erinran. Den nya maximigränsen borde gälla till och med den 30 juni 1952.

Ur utlåtandet må här vidare återgivas följande.

Det vore beklagligt, att de beräkningar, som legat till grund för riksdagens i våras fattade beslut angående sedelutgivningsrätten, visat sig så föga hållbara. Den felbedömning, som här föreläge, bottnade i att man underskattat styrkan av de inflationsdrivande krafterna och deras återverkan på sedelcirkulationen. Då det icke vore möjligt att inom ramen för de av riksdagen godkända penningpolitiska direktiven begränsa sedelcirkulationen vid årsskiftet inom gällande maximigräns och med hänsyn jämväl till de uttalanden, som av innevarande års riksdag gjorts i anledning av överskri-

dandet av sedelutgivningsrätten den 31 december 1950, syntes det icke böra ifrågakomma, att den i lag fastställda maximigränsen nu åter överskredes. Det syntes riksgäldsfullmäktige uppenbart, att den befogenhet, som Kungl. Maj:t enligt gällande provisoriska lagstiftning erhållit att under vissa förutsättningar medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av 700 miljoner kronor utöver eljest fastställt maximum, icke vore tillämplig i rådande situation. Riksgäldsfullmäktige ha slutligen anfört.

Riksgäldsfullmäktige ha icke funnit anledning att taga den nu remitterade frågan till utgångspunkt för en penningpolitisk diskussion. Fullmäktige vilja erinra om att vid den utredning, som nyligen av statsrådet och chefen för finansdepartementet tillsatts för att avgiva förslag rörande sedelutgivningsrättens reglering på längre sikt, kommer att enligt de för utredningen givna direktiven övervägas sedelutgivningens samband med penningpolitiska och andra ekonomiska förhållanden. Det synes önskvärt, att resultatet av utredningen föreligger i så god tid, att den till den 1 juli 1952 gällande provisoriska lagstiftningen om riksbankens sedelutgivningsrätt med ovan förordad ändring kan ersättas med mera definitiva bestämmelser.

Enligt vid riksgäldsfullmäktiges utlåtande fogat utdrag av det hos fullmäktige förda protokollet i ärendet anmäldes skiljaktig mening av *herrar Örne och Hagberg*. I ett särskilt till protokollet antecknat yttrande anförde herr Örne, med instämmande av herr Hagberg, bland annat följande. Av herr Örne vid föregående tillfällen, då riksgäldsfullmäktige haft att yttra sig angående riksbankens sedelutgivningsrätt, uttalade farhågor, att bankofullmäktige med oförändrad penningpolitik snart skulle se sig nödsakade att återkomma med krav på ytterligare höjning av maximigränsen, hade tyvärr visat sig befogade. Till den nu föreliggande situationen hade den förda penningpolitiken lett fram. I stället för värden av penningvärdet hade politiken gått ut på att hålla kursen på de guldkantade obligationerna så nära pari som möjligt. Alltsedan 1945, då diskontot utan tillräckliga motiv sänktes från 3 till 2½ procent, hade den förda penningpolitiken varit felaktig. Inflationstendenserna måste motverkas genom att göra pengarna dyrare, varigenom ökad försiktighet med utgifterna, både för konsumtion och investeringar, framkallades, och en ekonomisk sporre till ökat penningssparande skapades. Då genomförandet av en riktig penningpolitik emellertid kunde få verkningar först om några månader och man inför årsskiftet löpte risken, att 4 100 miljoner kronor som gräns för sedelutgivningen kunde komma att något överskridas, borde riksgäldsfullmäktiges hemställan gått ut på att åt riksbanken medgiva rätt att under tiden den 1 december 1951 till och med den 29 februari 1952 överskrida nu gällande maximum för sedelutgivningen med högst 300 miljoner kronor, men att därefter hittills gällande bestämmelser åter skulle träda i kraft. Före årsskiftet 1952—1953 borde banken ha möjlighet att genom anlitan av de penningpolitiska medel, som stode till dess förfogande, minska marknadens krav så mycket, att något nytt medgivande av denna art icke erfordrades.

Departementschefen. Enligt lagen den 8 juni 1951 (nr 388) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning gälla — i stället

för vad i 1934 års riksbankslag är i motsvarande hänseende stadgat — särskilda föreskrifter i fråga om riksbankens rätt att utgiva sedlar. Sålunda gäller bland annat, att riksbanken må utgiva sedlar till ett belopp av högst 4 100 miljoner kronor.

I samband med tillkomsten av 1951 års lag, vars giltighetstid utgår den 30 juni 1952, uttalade jag, att jag icke för det dåvarande ville taga slutlig ståndpunkt till frågan, hur sedelutgivningsrätten borde regleras på längre sikt. Ifrågavarande spörsmål borde tagas under närmare övervägande, varvid det måhända kunde visa sig lämpligt att särskilda sakkunniga tillkallades för att göra ytterligare utredningar i ämnet. I avvaktan på resultatet av sålunda erforderliga överväganden förordade jag en förlängning av dittillsvarande provisoriska lagstiftning. På grundval av en jämförelse mellan utvecklingen av löner och priser under åren 1947/48 och 1950/51 beräknades härvid, med en grov approximation, sedelomloppet per den 31 december 1951 icke komma att överstiga 4 100 miljoner kronor; utvecklingen av löner och priser under år 1951 kunde givetvis endast bedömas med ledning av de antaganden som då ansågos sannolika.

Såsom av den tidigare redogörelsen framgår har jag med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 november 1951 tillkallat särskilda sakkunniga med uppdrag att verkställa den ifrågasatta utredningen om regleringen av riksbankens sedelutgivningsrätt på längre sikt.

I sin framställning om höjning av maximigränsen med ytterligare 300 miljoner kronor ha bankofullmäktige framhållit att den pris- och lönestegring, som inträffat under det sista året, varit större än vad man räknade med under årets första månader. Detta förhållande jämte en vidmakthållen och på vissa viktiga områden starkt ökad aktivitet inom näringslivet hade ställt ökade krav på betalningsmedel och därmed lett till en ansvällning av sedelcirkulationen.

Utvecklingen av pris- och lönenivån innevarande år har jag närmare berört i den redogörelse för det ekonomiska läget, som jag lämnade i proposition nr 220 — dagtecknad den 19 oktober 1951 — med förslag till förordning om särskild avgift vid vissa investeringar. Jag framhöll därvid att prisuppgången under året blivit betydligt starkare än vad man hade anledning antaga vid årets början. Även den genomsnittliga inkomststegringen hade blivit större än beräknat. Rörande utvecklingen för de närmaste månaderna framhöll jag att vissa ytterligare prisstegringar torde vara ofrånkomliga under återstoden av året.

Huruvida de ökade anspråk på betalningsmedel, som föranletts av den höjda kostnads- och inkomstnivån ävensom den stegrade aktiviteten inom näringslivet, komma att medföra ett överskridande av den i våras bestämda maximigränsen för sedelcirkulationen kan för närvarande icke med säkerhet avgöras. Tillgänglig statistik ger emellertid vid handen att den nuvarande maximisiffran icke lämnar en tillfredsställande marginal. Av den vid bankofullmäktiges skrivelse fogade tabellen framgår att sedelcirkulationen

uppgick till 3 250 miljoner kronor den 31 oktober 1950 och till 3 513 miljoner kronor vid samma års slut; sedelcirkulationen steg sålunda med ca 8 procent mellan nyssnämnda båda tidpunkter. Den 31 oktober i år uppgick sedelcirkulationen till 3 755 miljoner kronor. Av tabellen framgår vidare, att den procentuella stegringen av sedelcirkulationen vid rapportdagarna under oktober månad 1951 stigit med ca 15 procent i förhållande till motsvarande rapportdagar år 1950. Enligt bankofullmäktiges uppfattning torde man kunna räkna med att den föreskrivna maximigränsen kommer att ultimo december i det närmaste uppnås eller möjligen överskridas. Vid bedömning av marginalens sannolika storlek vid årets utgång har man även att uppmärksamma det av bankofullmäktige påpekade förhållandet att ansvällningen av sedelcirkulationen varit särskilt starkt markerad vid månadsskiftena, något som enligt bankofullmäktiges uppfattning syntes tyda på en viss omläggning av betalningsvanorna med starkare koncentration av utbetalningar vid slutet av månaderna. Fullmäktige ha även framhållit att den marginal, som kunde tänkas föreligga vid årets slut, under alla förhållanden vore för liten, eftersom oförutsedda omständigheter lätt kunde föranleda en extraordinär ökning av sedelcirkulationen.

En omständighet som i detta sammanhang bör beaktas är, att helgdagarna vid jul och nyår innevarande år infalla så, att det från och med den 23 december 1951 till och med den 1 januari 1952 endast finnas tre hela arbetsdagar. Detta förhållande kunde, understryka bankofullmäktige, fördröja återströmningen av sedlar efter julhandeln och därigenom stegra mängden utelöpande sedlar den 31 december. Den tendens till ansvällning av sedelcirkulationen vid månadsskiftena, som enligt vad nyss nämnts kunnat konstateras, torde alltså komma att ytterligare accentueras vid årsskiftet.

Enighet synes råda inom riksbanks- och riksgäldsfullmäktige angående behovet av en höjning av den nuvarande maximigränsen för sedelutgivning- en för att möta den toppbelastning, som årsskiftet kan förväntas medföra. Jämväl de ledamöter, vilka avgivit särskilda yttranden i ärendet, ha sålunda haft denna uppfattning. Reservanterna inom riksgäldsfullmäktige ha dock velat begränsa giltighetstiden för en höjd maximigräns till att avse tiden till och med februari månads utgång nästa år.

Även enligt min uppfattning nödvändiggöra de ökade anspråk på betalningsmedel, som blivit en följd av pris- och löneutvecklingen under året, en höjning av den i våras fastställda maximisiffran. Mot det belopp å 300 miljoner kronor, med vilket höjning ifrågasatts, har jag icke någon erinran. Jag förordar alltså att det nuvarande maximibeloppet för sedelutgivningen höjes från 4 100 miljoner kronor till 4 400 miljoner kronor. Lagtekniskt bör höjningen komma till stånd genom en ändring av 1 § i 1951 års lag. Genom att denna lag är provisorisk och endast äger giltighet till och med den 30 juni 1952 kommer den nu föreslagna ändringen att få samma tidsbegränsade giltighetstid. Någon anledning att, på sätt föreslagits av reservanterna i riksgäldsfullmäktige, ytterligare begränsa giltighetstiden, anser jag icke föreligga.

I anledning av vad som anförts i de särskilda yttrandena rörande den ekonomiska politiken vill jag erinra om att i direktiven för de utredningsmän, som enligt vad jag tidigare anfört fått i uppdrag att utreda frågan om regleringen av riksbankens sedelutgivningsrätt på längre sikt, uttryckligen angivits, att utredningen jämväl skall omfatta sedelutgivningens samband med penningpolitiska och andra ekonomiska förhållanden. Då de synpunkter reservanterna framhållit — till den del de ha samband med sedelutgivningsrätten — sålunda torde komma att tagas under övervägande av förenämnda utredning, anser jag mig sakna anledning att nu upptaga desamma till närmare diskussion.

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom finansdepartementet upprättats förslag till *lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 juni 1951 (nr 388) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning.*

Föredragande departementschefen hemställer, att nämnda lagförslag måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Hans Wenker.

Bilaga.

Tabell
angivande sedelcirkulationen varje rapportdag åren 1950 och 1951 (tiden t. o. m den
7 november) med procentuell stegring mellan 1950 och motsvarande
rapportdag 1951.

Milj. kr.

		1950	1951	%			1950	1951	%
Januari	5	3 129	3 359	+ 7·8	Juli	7	3 065	3 411	+ 11·8
	15	2 997	3 198	+ 6·7		14	2 981	3 334	+ 11·8
	23	2 979	3 183	+ 6·8		23	2 999	3 355	+ 11·9
	31	3 111	3 336	+ 7·2		31	3 105	3 482	+ 12·1
Februari	7	2 995	3 200	+ 6·8	Augusti	7	3 005	3 368	+ 12·1
	15	2 987	3 214	+ 7·6		15	2 986	3 367	+ 12·8
	23	2 995	3 202	+ 6·9		23	2 968	3 359	+ 13·2
	28	3 133	3 363	+ 7·3		31	3 163	3 577	+ 13·1
Mars	7	3 054	3 267	+ 7·0	September	7	3 086	3 477	+ 12·7
	15	2 979	3 180	+ 6·7		15	3 000	3 394	+ 13·1
	23	2 983	3 249	+ 8·9		22	2 987	3 371	+ 12·9
	31	3 161	3 355	+ 6·1		29	3 197	3 636	+ 13·7
April	7	3 066	3 197	+ 4·8	Oktober	6	3 057	3 506	+ 14·7
	14	3 008	3 197	+ 6·8		15	3 057	3 499	+ 14·5
	23	3 027	3 288	+ 7·0		23	3 085	3 532	+ 14·5
	30	3 207	3 458	+ 7·8		31	3 250	3 755	+ 15·5
Maj	7	3 104	3 339	+ 7·6	November	7	3 143	3 634	+ 15·6
	15	2 979	3 286	+ 10·8		15	3 092		
	23	2 926	3 186	+ 8·9		23	3 079		
	31	3 092	3 407	+ 10·2		30	3 285		
Juni	7	2 969	3 298	+ 11·1	December	7	3 217		
	15	3 002	3 324	+ 10·7		15	3 328		
	23	3 064	3 370	+ 10·0		22	3 479		
	30	3 178	3 530	+ 11·1		31	3 513		